

Přílohy:

Příloha č.1 : The Maternal Behavior Inventory – skorování mateřského chování pro určení stylu attachmentu

Příloha č.2 : Rizika na straně rodičů, jejich působení na děti a výchovné problémy

Příloha č.1: The Maternal Behavior Inventory – skorování mateřského chování pro určení stylu attachmentu (upraveno dle Becker a Becker, 1994)

Kategorie	Skóre	Chování matky během situace kojení
Taktilní kontakt	0	přiloží si dítě k levému prsu
	1	drží dítě paží uprostřed svého hrudníku
	2	drží dítě paží mimo svůj hrudník
	3	drží dítě dlaněmi
	4	dotýká se dítěte pouze špičkami prstů
Zrakový kontakt	0	udržuje vizuální kontakt
	1	verbálně nebo taktilně iniciuje vizuální kontakt
	2	krátce se na dítě zadívá, bez komentáře
	3	aktivně se kontaktu ani nevyhýbá, ani jej nevyhledává
	4	aktivně se vyhýbá zrakovému kontaktu s dítětem
Verbální kontakt	0	mluví k dítěti převážně pozitivně, zahrnuje výroky o dítěti
	1	mluví k dítěti převážně pozitivně
	2	mluví k dítěti pozitivně i negativně
	3	mluví k dítěti převážně negativně
	4	málo nebo vůbec k dítěti nemluví
Citlivost	0	okamžitě reaguje na potřeby dítěte
	1	není si jistá jak reagovat na potřeby dítěte
	2	reaguje na potřeby dítěte neodpovídajícím způsobem
	3	nereaguje na potřeby dítěte
	4	není si vědoma potřeb dítěte

Příloha č.2 : Rizika na straně rodičů, jejich působení na děti a výchovné problémy

RODINY NEZRALÉ

rodiče jsou v adolescentním věku, k brzkému otěhotnění došlo nechtěně, nebo s motivací vymanit se z vlivu původní rodiny rodiče

Čemu jsou děti vystaveny?

- Intenzivním hádkám a napětí doma, problematické komunikaci rodičů
- Nejistotě a pocitu nechtěnosti
- Pocitu viny, že „kdyby se nenarodily, nemuseli se rodiče hádat“
- Problematickému zajištění základních potřeb dítěte
- Nejasným hranicím pro dítě
- Péči o dítě bez systému a řádu
- Zmatkům způsobeným vlivem prarodičů

Obvyklá povaha problémů dítěte:

- Imunitní oslabení a častá nemocnost
- Vzдорovitost nepřiléhající vývojovému období
- Těžko utěšitelné vztekání
- Psychické, až psychiatrické problémy

RODINY NEODSEPAROVANÉ

rodina bydlí v domě rodičů (tedy prarodičů dítěte), či jeden z rodičů má bližší vztah ke svým rodičům (původní rodině), než k partnerovi (současné rodině)

Čemu jsou děti vystaveny?

- Nejasnému vymezení rodičovských a prarodičovských vlivů
- Ve chvíli konfliktu stranění ze strany prarodičů „vlastnímu dítěti“
- Hádkám a napjaté atmosféře
- Nezdravému zasvěcování do konfliktu, a tedy manipulování a ovlivňování
- Udržování koalice s prarodiči proti oponujícímu rodiči
- Intenzivnímu vlivu prarodičů

Obvyklá povaha problémů dítěte

- Vztekání, podrážděnost
- Poruchy spánku
- Poruchy ve vývoji řeči
- Psychosomatické potíže (alergie, astma, bolesti hlavy)
- Přetrvávající enuréza, enkopréza za vývojovým obdobím
- Častá nemocnost, úrazovost, oslabení imunitního systému
- Úzkostné stavy
- Neurologické potíže, epilepsie
- Agrese a poruchy chování
- Sebepoškozování

RODINY GENERAČNĚ SMÍŠENÉ

jeden z partnerů je výrazně (o více, než 15 let) starší, než druhý a obvykle má již děti ve věku nového partnera, v adolescentním věku současných dětí je starší partner již v důchodovém věku a může mít různá fyzická a psychická omezení daná stářím

Čemu jsou děti vystaveny?

- Rozporům vzniklým na základě rozdílných generačních linií
- Nejasným hranicím – promítání dědečkovské role do otcovské, „všechno jí dovolí, pak je rozjívená, ale jemu to přijde roztomilé“
- Absenci prarodičů ze strany staršího rodiče (nebo péči o ně)
- Zmatku rolí – bývají například mladší tetou svého synovce
- Soupeření s dětmi z předchozího manželství
- Srovnávání s dětmi z předchozího manželství
- Udržení úcty ke staršímu rodiči (čelí vtipkování spolužáků, oslovení „děda“)
- Přecitlivělosti ze strany staršího rodiče
- Snížené trpělivosti s živostí dítěte
- Nezájmu a pocitu „překážení“ ze strany staršího rodiče
- Respektování únavy a případných zdravotních potíží
- Problematickému dospívání
- Experimentování s alkoholem a látkami (touha patřit do nějaké skupiny)
- Šikaně – spíše role oběti (vysmívání)

Obvyklá povaha problémů dítěte:

- Imunitní oslabení a častá nemocnost
- Vzдорovitost nepřiléhající vývojovému období
- Těžko utěšitelné vztekání
- Poruchy příjmu potravy
- Příslušnost k nějaké extremistické skupině (jako výraz vzdoru)
- Psychické, až psychiatrické problémy (deprese, úzkostné stavy)
- Sebepoškozování z pocitu, že jsou na obtíž, že za nic nestojí, že nikam nezapadají
- Pokusy o sebevraždu

RODINY PŘETÍŽENÉ

rodina se potýká s jedním nebo více problémy a nemá dostatečné zdroje pro jejich zvládnání (finanční obtíže, psychická nebo somatická nemoc nebo smrt člena rodiny, konflikty)

Čemu jsou děti vystaveny?

- Zátěžové situaci, kdy je zátěž pojata buď explicitně (ví se o ní, má svou charakteristiku, ví se, co to pro rodinu a její členy znamená), nebo implicitně (dítě tuší, že se v rodině vznáší nějaké neidentifikovatelné tajemství, předstírá se, že žádný problém neexistuje, značná energie a úsilí se nevěnují samotnému řešení vzniklého problému, ale udržení tajemství – tedy lhaní a vymýšlení si)
- Neúměrné roli ustupujícího, chápajícího ve vztahu s problematikou v rodině
- V případě nemoci jsou jejich potřeby odsunuty, trvá-li zátěžová situace dlouhou dobu, bývají emočně frustrovány
- Nemají přidělovat ještě další starosti, musí být hodné a dobře se učit
- Starosti neúměrné věku je oddalují od vrstevníků a s tím se nesou další problémy

Obvyklá povaha problémů dítěte

- Únik do vlastního světa

- Netholismus a naplnění virtuálním světem
- Šikana – spíše role oběti
- Depresivní a úzkostné stavy
- Neurotické poruchy
- Poruchy příjmu potravy
- Psychosomatické potíže
- V období dospívání vzdor – „už toho mám plný zuby, bejt furt hodnej“, který se může manifestovat zneužitím alkoholu a omamných látek
- Příslušnost k sektě

RODINY MATERIALISTICKÉ

rodiče jsou orientovaní na vydělávání peněz, dítě zahrnují materiální hojností, ale nemají na něj čas

Čemu jsou děti vystaveny?

- Nedostatku emoční odpovědi, komunikaci, nedostatku sdíleného času, v podstatě naplňují termín citová frustrace, až deprivace
- Očekávání, že s nimi nebudou problémy, že se budou dobře učit a podobně
- Očekávání vděku za zajištění – „máš se líp než spolužáci“
- Ve výchově je hlavním motivačním činitelem materiální věc
- Falešnému pocitu nadřazenosti a možnosti manipulace mezi vrstevníky
- Jsou-li odmítnuty (věci a peníze, kterými uplácení kamarádství), nemají v záloze jiné naučené adaptační mechanismy

Obvyklá povaha problémů dítěte

- Frustrované a neurotizované dítě
- Úzkosti a deprese
- Psychosomatické potíže (forma úniku do nemoci jako signál sebeupozornění)
- Ačkoli vypadají, že mají vysoké sebevědomí, je to jen obranná kulisa, obvykle trpí nízkým sebevědomím, které může vést k disociálním projevům (extremismus, výtržnictví, podléhání skupinovým autoritám včetně sekt)
- Sebepoškozování a při odmítnutí až pokus o sebevraždu (ze zmatků a pocitu bezvýchodnosti)
- Disharmonický vývoj osobnosti, v dospělosti může vyústit v poruchu osobnosti
- Experimentování s psychotropními látkami
- Promiskuita a předčasná sexuální aktivita („hledání náruče“)

RODINY PERFEKCIONISTICKÉ

rodiče jsou velmi ctizádostiví, vyřčená, nebo nevyřčená očekávání rodičů od dětí převyšují jejich možnosti, může se objevovat ponižování dětí

Čemu jsou děti vystaveny?

- Nadměrnému výkonu, zpočátku pod tlakem rodičů, pak se zavděčuje a začne si být samo zodpovědné za své cíle. (Rodiče tvrdí, že dítě do ničeho nenutí, to samo si vybralo tolik aktivit, ale protože je tak skvělé, tak to zvládne.)
- Srovnávání s úspěchy okolí a sourozenců
- Kritice, až možnému ponižování

- Slabému porozumění, pochopení a podpoře rodičů
- Vztahu, který je podmíněný výkony
- Přetíženosti
- Obavám ze selhání, komplexu méněcennosti, nízkému sebevědomí

Obvyklá povaha problémů dítěte

- Frustrované a neurotizované dítě
- Úzkosti a deprese
- Psychosomatické potíže (forma úniku do nemoci, kde si „v nemoci konečně mohou odpočinout“ – bolesti hlavy, zvracení, kolapsové stavy)
- Poruchy příjmu potravy – mentální anorexie, bulimie (demonstruje se opět perfekcionismus, na který je dítě, nejčastěji dívka, zvyklé, snaha být dokonalý, mít nad něčím vlastní kontrolu)
- Sebepoškozování jako výraz uvolnění napětí, pocit, že za nic nestojí, až krajně pokus o sebevraždu

RODINY AUTORITÁŘSKÉ

rodiče využívají výchovný styl typický vysokou mírou kontroly, bez podpory autonomie dítěte

Čemu jsou děti vystaveny?

- Nemožnosti projevu vlastní osobnosti, až sebepopírání
- Stálému frustrujícímu napětí
- „Černobílému mravnímu“ modelu v závislosti na hodnocení autority
- Potíží v kolektivu a nezařazením se mezi vrstevníky
- Šikaně – role oběti, ale i trýznitele
- Disharmonickému vývoji osobnosti

Obvyklá povaha problémů dítěte

- Nejistota, poruchy sebehodnocení, rezignace, apatie
- Koktavost
- Enuréza, enkopréza
- Psychosomatické potíže (bolesti hlavy, zvracení)
- Úzkostnost a rozvoj neurotických projevů
- Útěky z domova
- Lhaní, záškoláctví, podvody
- Agresivita a šikana (jak v roli oběti, tak pachatele)
- Únik k užívání psychotropních látek

RODINY PROTEKCIONISTICKÉ

rodič, nebo rodiče uplatňují ochranný styl výchovy

Čemu jsou děti vystaveny?

- Posměchu vrstevníků a šikaně
- Závislosti na matce
- Neschopnosti samy se rozhodovat a nést zodpovědnost
- Sníženému sebevědomí

Obvyklá povaha problémů dítěte

- Nejprve podrobnost, pak často agrese vůči matce, otci
- Neurotické, obsedantní a úzkostné projevy
- Psychosomatické potíže – snížený práh bolesti, přecitlivělost, plačtivost
- Noční můry a děsy, jimiž si vynutí pobyt v posteli matky (i v začátku puberty)
- Tendence k úniku k jiným, i delikventním skupinám (snaha „pochlapit se“) a experimentování s drogami (od konce puberty a v době adolescence)
- Trestná činnost jako projev vzdoru v období dospívání („nejsem mámin mazlíček“)

RODINY LIBERÁLNÍ

rodiče nevymezují dítěti hranice, uplatňují výchovný styl se slabým řízením

Čemu jsou děti vystaveny?

- Nedostatku opravdového zájmu rodičů
- Nejasným pravidlům a hranicím
- Nedostatku povinností
- Nevedení k zodpovědnosti
- Falešné představě, že jsou středobody světa

Obvyklá povaha problémů dítěte

- Nízká frustrační tolerance s neschopností řešit problémy
- Afekty a prudké emoční reakce
- Nerespektování autorit
- Demonstrativní sebevraždy jako radikální forma sebeupozornění
- Agresivita a sebeprosazující způsoby v chování s vrstevníky (tendence mít navrch – pomocí lži i pomocí „kupování si kamarádů“)
- Manipulace a intrikářství ve vztazích
- Únik do virtuálního světa
- Krádeže, lhaní a trestná činnost

RODINY ODKLÁDAJÍCÍ

rodiče přenechávají výchovu a péči o děti někomu dalšímu (prarodičům, sourozencům, institucím, apod.)

Čemu jsou děti vystaveny?

- Citové subdeprivaci a deprivaci – stýskání po rodičích, očekávání, naděje na společný život střídá zklamání a odklady („až vydělám dost peněz, budeme spolu“, „až dostavíme dům, budeme spolu...“, „až budeš velká, všechno ti vynahradím“)
- Nejasným hranicím pro dítě
- Péči o dítě bez systému a řádu
- Zmatkům z vlivu prarodičů
- Problematickému zařazení mezi vrstevníky
- Citu nahrazujícímu materiální věci

Obvyklá povaha problémů dítěte:

- Imunitní oslabení a častá nemocnost
- Vzdorovitost nepřiléhající vývojovému období

- Těžko utěšitelné vztekání
- Poruchy spánku
- Psychické, až psychiatrické problémy
- Poruchové chování – snaha na sebe upozornit
- Experimentování s drogami
- U dívek předčasná sexuální iniciace

RODINY ROZVODOVÉ

Čemu jsou děti vystaveny?

- Velmi široké škále psychických projevů, které souvisejí s rozvodovou situací
- Přenosu psychického stavu z rodiče
- Pocitům viny
- Roli prostředníka mezi partnery
- Tlaku širší rodiny, prarodičů, ...
- Rozhodnutí, s kým budou dál žít (snaha neublížit opuštěnému)
- Ztrátě bezpečí, zázemí, vzoru

Obvyklá povaha problémů dítěte

- Poruchy spánku (kvalita i kvantita)
- U malých dětí regrese na nižší vývojové období
- Psychiatrické problémy (úzkosti, deprese, poruchy příjmu potravy)
- Sebepoškozování
- Zvýšená nemocnost a úrazovost
- Psychosomatické potíže

Krtičková

(2015)